

See dokument on EVS-i poolt loodud eelvaade

INFORMATSIOON JA DOKUMENTATSIOON
Rahvusvaheline raamatukogustatistika

Information and documentation
International library statistics
(ISO 2789:2022, identical)

EESTI STANDARDI EESSÕNA

See Eesti standard on

- rahvusvahelise standardi ISO 2789:2022 ingliskeelse teksti sisu poolest identne tõlge eesti keelde ja sellel on sama staatus mis ümbertrüki meetodil vastu võetud originaalversioonil. Tõlgenduserimeelsuste korral tuleb lähtuda ametlikes keeltes avaldatud tekstidest;
- jõustunud Eesti standardina inglise keeles novembris 2023;
- eesti keeles avaldatud sellekohase teate ilmumisega EVS Teataja 2023. aasta novembrikuu numbris.

Standardi tõlke koostamise ettepaneku on esitanud tehniline komitee EVS/TK 22 „Informatsioon ja dokumentatsioon“, standardi tõlkimist on korraldanud Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus ning rahastanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Standardi on tõlkinud Sirje Nilbe, standardi on heaks kiitnud EVS/TK 22.

Standardi mõnedele sätetele on lisatud Eesti olusid arvestavaid märkusi, selgitusi ja täiendusi, mis on tähistatud Eesti maatahisega EE.

See standard on rahvusvahelise standardi ISO 2789:2022 eestikeelne [et] versioon. Teksti tõlke on avaldanud Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus ning sellel on sama staatus ametlike keelte versioonidega.

This standard is the Estonian [et] version of the International Standard ISO 2789:2022. It was translated by the Estonian Centre for Standardisation and Accreditation. It has the same status as the official versions.

Tagasisidet standardi sisu kohta on võimalik edastada, kasutades EVS-i veebilehel asuvat tagasiside vormi või saates e-kirja meiliaadressile standardiosakond@evs.ee.

ICS 01.140.20

Standardite reprodutseerimise ja levitamise õigus kuulub Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskusele

Andmete paljundamine, taastekitamine, kopeerimine, salvestamine elektroonsesse süsteemi või edastamine ükskõik millises vormis või millisel teel ilma Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskuse kirjaliku loata on keelatud.

Kui Teil on küsimusi standardite autoriõiguse kaitse kohta, võtke palun ühendust Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskusega: Koduleht www.evs.ee; telefon 605 5050; e-post info@evs.ee

SISUKORD

EESSÕNA.....	VI
SISSEJUHATUS.....	VII
1 KÄSITLUSALA.....	1
2 NORMIVIITED	1
3 TERMINID JA MÄÄRATLUSED	1
3.1 Raamatukogu.....	1
3.2 Raamatukoguteenused ja nende kasutamine	4
3.3 Kogud.....	14
3.4 Juurdepääs ja vahendid.....	23
3.5 Juhtimine.....	25
3.6 Rahastamine ja kulud.....	27
3.7 Raamatukogu personal.....	28
4 RAAMATUKOGUDE PRAEGUSED ÜLESANDED.....	29
4.1 Üldist.....	29
4.2 Raamatukogude tüübid.....	30
4.3 Kasutaja muutunud tegevused.....	30
4.3.1 Tegevused raamatukogu ruumides.....	30
4.3.2 Tegevused väljaspool raamatukogu	31
5 STATISTIKA KASUTUSVÕIMALUSED JA KASU	31
5.1 Taust.....	31
5.1.1 Üldist.....	31
5.1.2 Eesmärgid.....	31
5.1.3 Kvaliteet.....	32
5.2 Raamatukogude tegevuse arengusuunad.....	32
5.2.1 Raamatukogustatistika sisu	32
5.2.2 Valikstatistika.....	32
5.2.3 Tulemusindikaatorite alusandmed	32
5.2.4 Mõjuandmed.....	32
5.2.5 Muud arengud.....	32
5.3 Statistika valimine raamatukogu jaoks.....	33
5.4 Statistika kasutamine.....	33
5.4.1 Üldist.....	33
5.4.2 Välissuhtlus	33
5.5 Statistika esitamine sidusrühmadele	33
6 STATISTILISTE ANDMETE ESITAMINE	34
6.1 Üldist.....	34
6.2 Ajavahemik, mida andmed puudutavad.....	34
6.3 Valimi järgi arvatud andmed	34
7 STATISTILISTE ANDMETE KOGUMINE.....	35
7.1 Raamatukogud.....	35
7.1.1 Administratiivüksuste ja raamatukogude arvestus	35
7.1.2 Raamatukogude arvestus tüüpide kaupa	35
7.2 Teenused ja nende kasutamine	37
7.2.1 Üldist.....	37
7.2.2 Kasutajad.....	37
7.2.3 Laenutusteenused	38
7.2.4 Raamatukogudevaheline laenus (RVL).....	39
7.2.5 Infopäringud ja töökorraldusküsimused.....	41

7.2.6	Koopiade valmistamine.....	41
7.2.7	Elektrooniline dokumendiedastus (vahendatud)	42
7.2.8	RVLi-väline dokumendivahendus.....	42
7.2.9	Raamatukogu korraldatud üritused.....	42
7.2.10	Füüsilised külastused.....	43
7.2.11	Kasutajakoolitus.....	43
7.2.12	E-ressursside ja e-teenuste kasutamine.....	43
7.2.13	Veebisaidi külastuste arv.....	45
7.2.14	Teenused mobiilseadmetele.....	46
7.2.15	Suhtlusvõrgustikuteenused.....	46
7.2.16	Teenused erivajadustega sihtrühmadele.....	47
7.3	Raamatukogu kogu.....	49
7.3.1	Üldist.....	49
7.3.2	Raamatud ja jadaväljaanded (trükised)	49
7.3.3	Käsikirjad	49
7.3.4	Mikrovormid.....	50
7.3.5	Kaarditeavikud.....	50
7.3.6	Nooditeavikud.....	50
7.3.7	Auvised.....	51
7.3.8	Graafikateavikud.....	52
7.3.9	Patendikirjeldused	52
7.3.10	Muud teavikud ja üksused.....	52
7.3.11	E-raamatud.....	53
7.3.12	Muud digiteavikud.....	54
7.3.13	Andmebaasid.....	54
7.3.14	Aruandeperioodil jooksvalt lisandunud jadaväljaanded (aruandeperioodi lõpu seisuga; kõik vormid: trükised, mikro- ja elektroonilised vormid)	55
7.3.15	Multimeediumteavikud.....	56
7.3.16	Vaba juurdepääsuga Interneti-ressursid	56
7.3.17	Organisatsiooni digihoidla teavikud	56
7.3.18	Organisatsiooni teadusandmete digihoidla andmed	56
7.4	Juurdepääs ja vahendid.....	57
7.4.1	Lahtioleku aeg.....	57
7.4.2	Lahtiolekupäevad	57
7.4.3	Kasutajate töökohad.....	57
7.4.4	Kasutajate arvutitöökohad.....	57
7.4.5	Kataloogikirjed.....	57
7.4.6	Koopiade valmistamise seadmed.....	57
7.4.7	E-lugered.....	58
7.4.8	Muud kasutajaile mõeldud seadmed	58
7.4.9	Raamatukogu pind	58
7.5	Juhtimine	59
7.5.1	Koostöö	59
7.5.2	Raamatukogu töötajate teaduspublikatsioonid	59
7.5.3	Raamatukogu käsitlevad publikatsioonid	59
7.5.4	Säilitamine/konserveerimine.....	60
7.5.5	Digimine.....	60
7.6	Rahastamine ja kulud (aruandeperioodi jooksul)	61
7.6.1	Tegevuskulud	61
7.6.2	Kapitalimahutused	62
7.6.3	Tulud ja rahastamine.....	63
7.7	Raamatukogu personal (aruandeperioodi lõpus).....	63
7.7.1	Üldist.....	63
7.7.2	Kogu personal.....	63

7.7.3	Vabatahtlikud	64
7.7.4	Töötajate vanuserühmad.....	64
7.7.5	Sugu	64
7.7.6	Personalikoolitus	64
7.7.7	Kutsealane koolitus.....	65
7.7.8	Personali jagunemine tegevusvaldkondade kaupa	65
7.7.9	Konkreetsete teenustega tegelev personal.....	66
7.7.10	Raamatukogu töötajad organisatsiooni juhtorganites.....	68
Lisa A (teatmelisa)	Soovituslikud kategooriad täiendavaks statistiliseks analüüsiks	69
Lisa B (teatmelisa)	Laiendamine	82
Lisa C (teatmelisa)	Digitaalse kasutuse mõõtmise meetodid ja probleemid.....	86
Lisa D (teatmelisa)	Tähestikregister	90
Kirjandus.....		97

EESSÕNA

ISO (International Organization for Standardization) on ülemaailmne rahvuslike standardimisorganisatsioonide (ISO rahvuslike liikmesorganisatsioonide) föderatsioon. Tavaliselt tegelevad rahvusvahelise standardi koostamisega ISO tehnilised komiteed. Kõigil rahvuslikel liikmesorganisatsioonidel, kes on mingi tehnilise komitee pädevusse kuuluvast valdkonnast huvitatud, on õigus selle komitee tegevusest osa võtta. Selles töös osalevad ka ISO-ga seotud rahvusvahelised riiklikud organisatsioonid ning vabaaühendused. Kõigis elektrotehnika standardimist puudutavates küsimustes teeb ISO tihedat koostööd Rahvusvahelise Elektrotehnikakomisjoniga (IEC).

Selle dokumendi väljatöötamiseks kasutatud ja edasiseks haldamiseks mõeldud protseduurid on kirjeldatud ISO/IEC direktiivide 1. osas. Eriti tuleb silmas pidada eri heakskiidukriteeriumeid, mis on eri liiki ISO dokumentide puhul vajalikud. See dokument on kavandatud ISO/IEC direktiivide 2. osas esitatud toimetamisreeglite kohaselt (vt www.iso.org/directives).

Tuleb pöörata tähelepanu võimalusele, et dokumendi mõni osa võib olla patendiõiguse objekt. ISO ei vastuta sellis(t)e patendiõigus(t)e väljaselgitamise ega selgumise eest. Dokumendi väljatöötamise jooksul väljaselgitatud või selgunud patendiõiguste üksikasjad on esitatud peatükis „Sissejuhatus“ ja/või ISO-le saadetud patentide deklaratsioonide loetelus (vt www.iso.org/patents).

Mis tahes selles dokumendis kasutatud äriiline käibenimi on kasutajate abistamise eesmärgil esitatud teave ja ei kujuta endast toetusavaldust.

Selgitused standardite vabatahtliku kasutuse ja vastavushindamisega seotud ISO eriomaste terminite ja väljendite kohta ning teave selle kohta, kuidas ISO järgib WTO tehniliste kaubandustõkete lepingus sätestatud põhimõtteid, on esitatud järgmisel aadressil: www.iso.org/iso/foreword.html.

Dokumendi on koostanud tehnilise komitee ISO/TC 46 „Information and documentation“ alamkomitee SC 8 „Quality – Statistics and performance evaluation“.

Kuues väljaanne tühistab ja asendab viiendat väljaannet (ISO 2789:2013), mis on tehniliselt üle vaadatud.

Peamised muudatused on järgmised:

- on püütud lahendada probleeme, mis on tekkinud standardi ISO 2789:2013 praktilise rakendamisega;
- arvesse on võetud raamatukoguteenuste arengut.

Igasugune tagasiside või küsimused selle dokumendi kohta tuleks suunata dokumendi kasutaja rahvuslikule standardimisorganisatsioonile. Täielik loetelu nende organisatsioonide kohta on leitav veebilehelt www.iso.org/members.html.

SISSEJUHATUS

Selles dokumendis esitatakse juhised raamatukogu- ja infoteenuste osutajatele statistika kogumiseks ja esitamiseks.

Peatükid 3 ja 7 moodustavad selle dokumendi põhiosa. Peatükis 3 antakse määratlused enamikule elementidele, millest raamatukoguteenus koosneb; määratlused on mõeldud rakendamiseks üksnes statistikas. Peatükis 7 soovitatakse, kuidas neid elemente tuleks arvestada. Täieliku ülevaate saamiseks peavad standardi kasutajad tutvuma mõlema peatükiga.

See dokument hõlmab kõiki raamatukogu ressursse ja teenuseid puudutavaid määratlusi ning arvestusmetoodikaid.

On selge, et eri tüüpi ja suurusega raamatukogudel ei ole võimalik koguda andmeid kõigi selles dokumendis toodud näitajate kohta. Täielikumaks analüüsiks on lisa A kirjeldatud mitmeid lisanäitajaid, mis on olulised ainult mõnele raamatukogutüübile. Eesmärk on tagada, et statistiliste andmete kogumisel kasutatakse ühtesid ja samu määratlusi ning meetodeid.

Lisa B on oluline riikliku statistika koostamisel ja avaldamisel ning võimaldab statistilisi näitajaid riikide vahel tõeselt võrrelda ka pikema aja vältel.

Raamatukogude rolli ja mõju tõestamise peamiseks probleemiks on kujunenud digitaalsete raamatukoguteenuste kasutamine. Sellepärast on standardile lisatud lisa C, milles antakse ülevaade digitaalse kasutuse mõõtmise meetoditest.

Raamatukogude tegevuse kirjeldamise ja laiema tutvustamise range nõude saab täita vaid juhul, kui raamatukogud järgivad andmete kogumisel selle dokumendi juhiseid. Raamatukogudel on soovitatav selle dokumendi järgi koguda võimalikult täielikke andmeid oma töö kohta.

Selle dokumendiga seotud arenguid jälgitakse ka edaspidi ja vajaduse tekkimisel lisatakse täiendavaid statistilisi näitajaid.

Tähestikregister on toodud lisa D.

See dokument on EVS-i poolt loodud eelvaade

Taotluslikult tühjaks jäetud

1 KÄSITLUSALA

See dokument sisaldab reegleid raamatukogu- ja infoteenuste osutajaile statistika kogumiseks ja esitamiseks, selleks et

- esitada andmeid rahvusvaheliseks aruandluseks;
- tagada riikidevaheline vastavus nende statistiliste näitajate puhul, mida raamatukogude juhid sageli kasutavad, ent mida rahvusvahelised aruanded ei hõlma;
- edendada head tava kasutada statistikat raamatukogu- ja infoteenuste korraldamisel.

2 NORMIVIITED

Allpool nimetatud dokumentidele on tekstis viidatud selliselt, et nende sisu kujutab endast kas osaliselt või tervenisti selle dokumendi nõudeid. Dateeritud viidete korral kehtib üksnes viidatud väljaanne. Dateerimata viidete korral kehtib viidatud dokumendi uusim väljaanne koos võimalike muudatustega.

ISO 11799. Information and documentation — Document storage requirements for archive and library materials

3 TERMINID JA MÄÄRATLUSED

Dokumendi rakendamisel kasutatakse allpool esitatud termineid ja määratlusi.

ISO ja IEC hoiavad alal standardimisel kasutamiseks olevaid terminoloogiaandmebaase järgmistel aadressidel:

- ISO veebipõhine lugemisplatvorm: kättesaadav veebilehelt <https://www.iso.org/obp>;
- IEC Electropedia: kättesaadav veebilehelt <https://www.electropedia.org/>.

3.1 Raamatukogu

3.1.1

teadusraamatukogu (*academic library*)

raamatukogu, mille põhifunktsioon on rahuldada õppimise ja uurimistöö infovajadusi

MÄRKUS Hõlmab kõrgkooliraamatukogusid ja universaalseid teadusraamatukogusid.

3.1.2

administratiivüksus (*administrative unit*)

iseseisev raamatukogu või raamatukogude rühm, mis allub ühele direktorile või juhtkonnale

MÄRKUS 1 Sõna „iseseisev“ ei tähenda siin juriidilist või finantsiseseisvust, vaid üksnes seda, et raamatukogu on eraldiseisev üksus, tavaliselt suurema organisatsiooni koosseisus.

MÄRKUS 2 Administratiivüksus võib olla üks raamatukogu või suurem asutus, kuhu tavaliselt kuuluvad keskraamatukogu/pearaamatukogu, haruraamatukogud ja administratsioon. Vt jaotise 7.1.1 näide.

3.1.3

haruraamatukogu (*branch library*)

suurema *administratiivüksuse* (3.1.2) eraldi paiknev osa, mis teenindab kindlat kasutajarühma (nt lapsed, kõrgkoolide teaduskonnad) või kindlat piirkonda

MÄRKUS Hõlmab instituudi- ja osakonnaraamatukogusid ning teisi alluvaid raamatukogusid. Ei hõlma rändraamatukogusid ega välisteeninduspunkte.